

Justitiedepartementet

Remissyttrande över EU-kommissionens förslag till förordning och rådsbeslut om skydd för utsatta vuxna i gränsöverskridande situationer

Ju2023/01655

Institutet för mänskliga rättigheter (institutet) yttrar sig över EU-kommissionens förslag till förordning och rådsbeslut om skydd för utsatta vuxna som regeringen remitterat 11 juli 2023. Institutet har inte beretts tillfället att yttra sig, utan gör det inom ramen för institutets uppgift att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige med utgångspunkt i våra grundlagar och för Sverige folkrättsligt bindande förpliktelser inom området mänskliga rättigheter. Institutet har även en särskild roll som oberoende nationell mekanism enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen).

Institutet tillstyrker förslagen, men har vissa synpunkter på den fortsatta processen för att säkerställa att de mänskliga rättigheterna får genomslag i verkställandet av förslagen givet att de slutligen beslutas av EU och det fortsatta arbetet med att säkerställa de mänskliga rättigheterna i allmänhet.

Sammanfattning av förslaget

Förslagets två delar kompletterar varandra. I förslaget till förordning föreskrivs det att vissa av reglerna i 2000 års Haagkonvention ska tillämpas i medlemsstaterna och det fastställs kompletterande regler för att underlätta ett ännu närmare samarbete inom EU på detta område. Centralt i förordningen är att det ska ske en närmare samordning mellan medlemsstaterna kring hur ställföreträdarskap i gränsöverskridande situationer ska hanteras. Det gäller inte hur ställföreträdarskap i sig regleras inom länderna utan hur det på det internationella privaträttsliga området kan underlättas för staterna att arbeta med ställföreträdarskap från andra medlemsländer. I förslaget till rådsbeslut regleras

ratificering och anslutning för de medlemsstater som ännu inte är parter i 2000 års Haagkonvention, som är det enda internationella instrument som rör internationella privaträttsliga frågor om gränsöverskridande skydd för vuxna. Sverige är inte part till 2000 års Haagkonvention och skulle genom paketet bli skyldiga enligt EU-rätten att signera och ratificera den.

Allmänna synpunkter

Det är **positivt** att regleringen så långt som möjligt är lika inom och utanför EU genom att den föreslagna förordningen skulle gälla i medlemsstaterna, medan 2000 års Haagkonvention skulle vara tillämplig när det gäller länder utanför EU som är parter i konventionen.

Institutet vill särskilt **understryka vikten av** att de särskilda reglerna om centralmyndigheter inom EU-medlemsstaterna behöver vara mycket tydliga när det kommer till att säkerställa den personliga integriteten hos de som har ställföreträdare och den som utnämns som ställföreträdare i regleringen.

Det är **positivt** att EU-kommissionen så tydligt tagit hänsyn till funktionsrättskonventionen i analysen av förslagen. Haagkonventionens reglering av samordning kring ställföreträdarskap utgår från ett lite annat perspektiv på rättskapacitet än funktionsrättskonventionen genom att fokusera på situationer där den enskilde inte kan försvara sina intressen ”på grund av nedsatt eller bristande personlig förmåga.” Kravet på övergång från ställföreträdande beslutsfattande till beslutsfattande med stöd enligt artikel 12 funktionsrättskonventionen ska inte påverkas av förslagen. Av artikel 58 i den föreslagna förordningen ska andra redan ingångna internationella instrument som inte enbart ingåtts av medlemsstater, vilket rimligen även täcker funktionsrättskonventionen, ha företräde framför förordningen.

I ett gemensamt uttalande av FN:s särskilde rapportör om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Gerard Quinn, och den självständige experten för åtnjutande av mänskliga rättigheter av äldre personer, Claudia Mahler, understryks vikten av att förvaltarskap mm. ska fasas ut enligt funktionsrättskonventionen:

”States that join the Hague Convention should be clear that their primary obligation is to phase out guardianship (under the CRPD), and should not fall back on the Hague Convention as an excuse or pretext to preserve it. To make this plain, and especially to ensure the Hague Convention can play a positive role in the future (with respect to conflicts between different supported decision-making regimes), the Hague Conference should make it abundantly clear to new Parties that ratification does not imply acceptance of guardianship.”¹

Institutet **delar uppfattningen** om att tillträde till Haagkonventionen inte får tas som intäkt för att avstanna arbete för att säkerställa en övergång från ersättande beslutsfattande som exempelvis genom förvaltarskap till stödjande beslutsfattande. Även om Haagkonventionen innehåller fler situationer än för de med funktionsnedsättning som tillfällig sjukdom och åldersrelaterade tillstånd i de fall de inte är funktionsnedsättningar så bör samma principer om värdighet, självbestämmande och autonomi ur ett människorättsperspektiv gälla även dem.

Utifrån ovanstående resonemang **uppmannar institutet regeringen** att se över Sveriges system med förvaltare, gode män och framtidsfullmakter för att bättre verka i linje med funktionsrättskonventionens krav på att gå ifrån ställföreträdarskap till att säkerställa beslutsstöd inklusive med fullmakter för att ge en röst åt personen med funktionsnedsättning.

Synpunkter på vissa särskilda delar

Institutet vill **understryka** att det är viktigt att det i artikel 34 i den föreslagna förordningen om inrättande av ett europeiskt företrädarintyg säkerställs att företrädarintyget blir tillförlitligt. Det kan förekomma situationer där intygen inte bör vara giltiga om ett förordnande eller en framtidsfullmakt inte längre gäller. Hur den samordningen i praktiken ska gå till behöver utvecklas, och institutet

1

[https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FJoint Statement on Hague.docx&cwdOrigin=BROWSELINK](https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.ohchr.org%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FJoint%20Statement%20on%20Hague.docx&cwdOrigin=BROWSELINK).

ställer sig tveksamt till om ordningen i förordningen fullt ut täcker in kravet på snabbhet och verifikation av intygets äkthet som kan behövas trots att det finns krav på kontroll vid utfärdandet av ett intyg samt regler för verifierade kopior av intygen och återkallelse av företrädarintyget (artiklarna 35–44 i den föreslagna förordningen). Institutet **uppmanar** regeringen att driva ett klagande på den punkten i det fortsatta arbetet med förslagen i EU.

Ärendets beredning

Detta remissvar har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av utredaren Ola Linder. I den slutliga beredningen har även tillförordnade enhetschefen för Utredning och analys Charlotte Palmstierna och förvaltningsjuristen Christina Håkansson Modin deltagit.

Fredrik Malmberg

Direktör